

اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی تهران
معاونت بررسی‌های اقتصادی

عوامل توسعه اقتصادی ویتنام

ویتنام یکی از اقتصادهای موفق در جهان به شمار می‌رود که توانسته طی ۳۰ سال اخیر از یکی از فقیرترین کشورهای جهان به کشور رو به رشد با درآمد متوسط تبدیل شود. سرانه تولید ناخالص داخلی ویتنام از سال ۲۰۰۰ تا کنون حدود ۶ برابر افزایش یافته است. در این گزارش به طور خلاصه عوامل موثر در موفقیت اقتصادی ویتنام مورد بررسی قرار می‌گیرد.

تهیه و توسط فروغ کریمی امیرکاسر

شهریور ۱۳۹۷

معاونت بررسی های اقتصادی

با کمی قدم زدن در حوالی شهر هانوی، پایتخت کشور ویتنام می‌توانید انرژی بی حد و حصر را در همه جا احساس کنید؛ ویتنام کشوری جوان و در حال رشد است و هر چیزی را احساس کند برایش ممکن می‌شود. این کشور همیشه اینگونه نبوده است؛ حدود ۳۰ سال پیش، ویتنام یکی از فقیرترین کشورها در سطح جهان بود. اما پرسشی مطرح می‌شود که این کشور جنوب شرقی آسیا چگونه توانسته طی این مدت به یک کشور با درآمد متوسط تبدیل شود.

زمانی که جنگ ۲۰ ساله ویتنام در سال ۱۹۷۵ پایان یافت، ویتنام یکی از فقیرترین اقتصادها در سطح جهان بود و رشد اقتصادی آن تحت برنامه‌های مرکزی پنج ساله حکومت بسیار ضعیف بود. تا اواسط دهه ۱۹۸۰ میلادی، تولید ناخالص داخلی سرانه این کشور بین ۲۰۰ دلار تا ۳۰۰ دلار بود؛ اما پس از آن تغییراتی اتفاق افتاد. در سال ۱۹۸۶ دولت مجموعه‌ای از اصلاحات سیاسی و اقتصادی به نام "Đổi Mới" را معرفی کرد و کشور را به سمت تبدیل شدن به «اقتصاد بازارسوسیال‌گرا»^۱ هدایت کرد.

امروزه ویتنام یکی از ستاره‌های در حال ظهور جهان است. رشد اقتصادی بین ۶ تا ۷ درصد این کشور در رقابت با چین قرار دارد و صادرات آن نیز تقریباً معادل تولید ناخالص داخلی این کشور است. هر محصولی از جمله پوشاک ورزشی «نایک» تا گوشی‌های تلفن همراه هوشمند «سامسونگ»، در این کشور عضو «آسه‌آن»^۲ تولید می‌شود. این امر یکی از موفقیت‌های مهم این کشور است؛ شنگ لو، استادیار دانشگاه Delaware به روزنامه «فایننشال تایمز»^۳ گفته که مازاد نیروی کار کمی در این کشور وجود دارد.

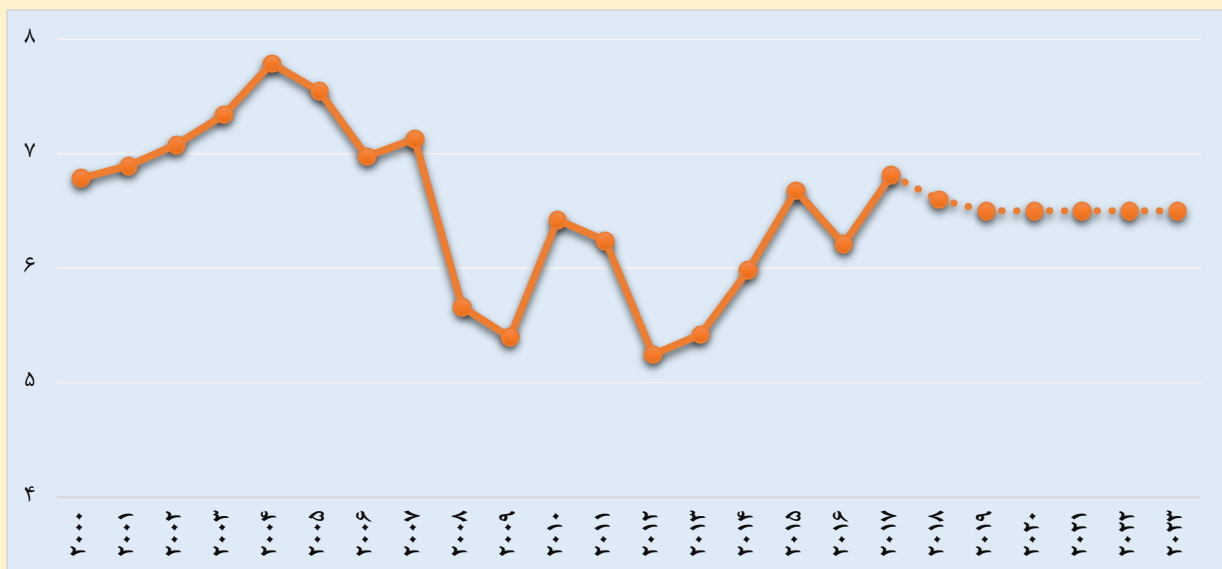
نمودار ۱ روند رشد اقتصادی ویتنام طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ و پیش‌بینی آن تا سال ۲۰۲۳ را نشان می‌دهد. همانطور که در نمودار مشاهده می‌شود، در بازه مزبور هیچگاه رشد اقتصادی سالانه ویتنام از ۵ درصد کمتر نبوده و به غیر از سال‌هایی که جهان با بحران مالی گسترده‌ای رو به رو بوده، در سایر سال‌ها نیز رشد اقتصادی سالانه این کشور از ۶ درصد کمتر نبوده، به خصوص پس از سال ۲۰۱۲ که رشد اقتصادی آن با شیب تندی مسیر صعودی را طی کرده است. همچنین طبق پیش‌بینی‌های صندوق بین‌المللی پول، انتظار می‌رود رشد اقتصادی ویتنام تا سال ۲۰۲۳ نیز از ۶ درصد پایین‌تر نرود.

¹ Socialist-Oriented Market Economy

² ASEAN

³ Financial times

نمودار ۱- روند رشد اقتصادی ویتنام طی سالهای ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ و پیش‌بینی آن تا سال ۲۰۲۳- درصد

منبع داده‌ها: صندوق بین‌المللی پول

این معجزه رشد چگونه رخ داده است؟ به گفته تحلیل‌گران «بانک جهانی»^۴ و اتاق فکر «بروکینگز»^۵، رشد اقتصادی ویتنام را با سه عامل کلیدی می‌توان توضیح داد:

- نخست، این کشور با آغوش باز، آزادسازی تجاری را پذیرفته است.
- علاوه بر این، از طریق رفع محدودیت و کاهش هزینه‌های انجام کسب و کار، آزادسازی خارجی را با اصلاحات داخلی تکمیل کرده است.
- در نهایت، ویتنام در نیروی انسانی و سرمایه فیزیکی، سرمایه‌گذاری بسیاری را انجام داده که عمده آن‌ها از طریق سرمایه‌گذاری‌های عمومی بوده است.

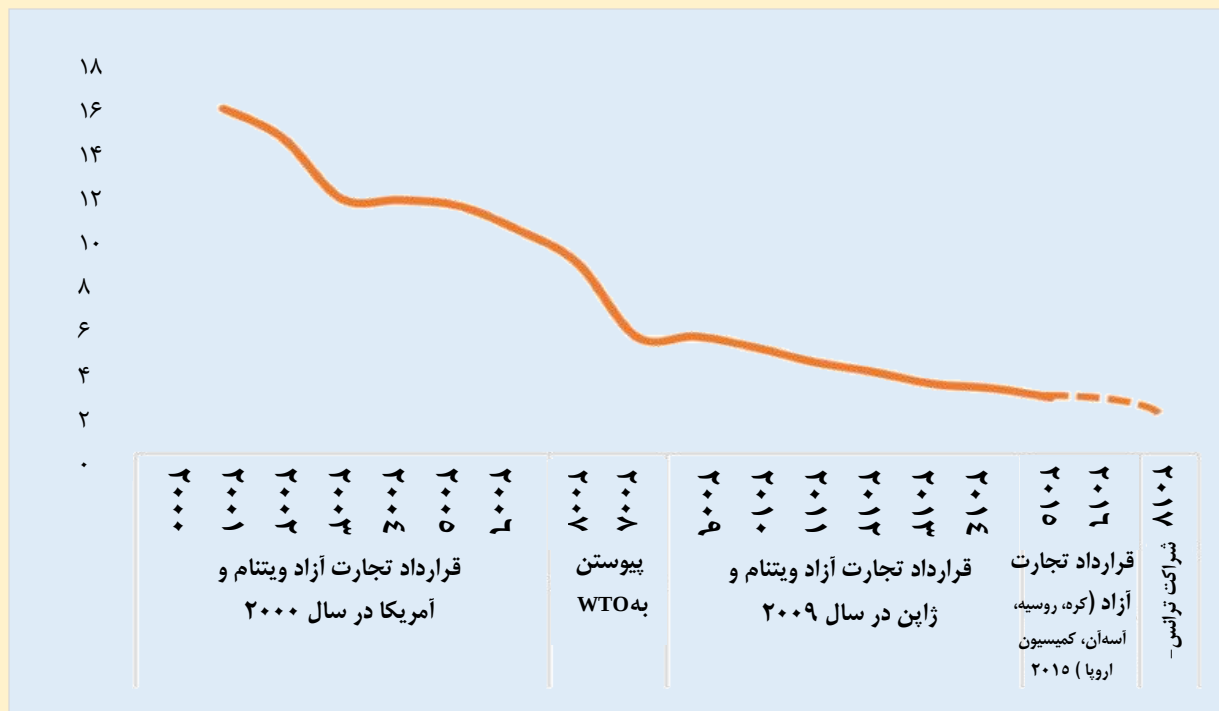
در رابطه با عامل اول، تحلیل‌گران به قراردادهای تجارت آزاد مختلفی که ویتنام در ۲۰ سال اخیر امضا کرده است، اشاره می‌کنند. **در سال ۱۹۹۵، ویتنام به تجارت آزاد منطقه «آسه‌آن» پیوست. در سال ۲۰۰۰، این کشور قرارداد تجارت آزادی را با آمریکا امضا کرد و در سال ۲۰۰۷ به سازمان تجارت جهانی پیوست.** از آن پس، توافقنامه‌های بیشتر «آسه‌آن» با چین، هند، ژاپن و کره جنوبی ادامه یافت و در این سال اصلاحات «شراکت ترانس‌پاسیفیک»^۶ حتی بدون حضور ایالات متحده آمریکا اجرا شد. تاثیر تجمعی تمامی این قراردادها منجر به کاهش تدریجی تعرفه‌های بخش واردات به ویتنام و صادرات از آن شده که روند تحولات مزبور در نمودار ۲ به تصویر کشیده شده است.

^۴ World Bank

^۵ Brookings

^۶ Trans-Pacific Partnership

نمودار ۲- متوسط موزون نرخ تعرفه اعمال شده بر محصولات صنعتی (%)

منبع: Brookings Future Developments

به دلیل برقراری تجارت آزاد بین امریکا و ویتنام، منافع اقتصادی قابل توجهی نصیب اقتصاد ویتنام شد. وفق اطلاعات جدول ۱ در بازه زمانی ۲۰۰۱ الی ۲۰۱۶، صادرات کالایی ویتنام به امریکا، ۳۵ برابر و تراز بازرگانی مثبت این کشور با امریکا، ۴۳ برابر افزایش یافت.

جدول ۱ - وضعیت تبادلات تجارت کالایی ویتنام - امریکا، میلیارد دلار

شرح	۲۰۰۱ (میلیارد دلار)	۲۰۱۶ (میلیارد دلار)	نسبت ۲۰۱۶ به ۲۰۰۱
واردات کالایی ویتنام از امریکا	۰.۴۱	۸.۷	۲۱
صادرات کالایی ویتنام به امریکا	۱.۱	۳۸.۵	۳۵
تراز بازرگانی ویتنام - امریکا	۰.۶۹	۲۹.۸	۴۳

منبع داده‌ها: مرکز تجارت بین‌المللی

هدایت شدن دولت به سمت اقتصاد باز شامل اصلاحات داخلی نیز شد. در سال ۱۹۸۶ این کشور اولین قانون سرمایه‌گذاری خارجی خود را تصویب کرد که براساس آن شرکت‌های خارجی مجاز به ورود به ویتنام شدند. از آن پس، وفق گزارشی از شرکت مشاوره قانونی «بیکر و مک‌کینزی»^۷ در سال ۲۰۱۶، این قانون چندین باری مورد تجدیدنظر قرار گرفته که عمدتاً به

⁷ Baker & McKenzie

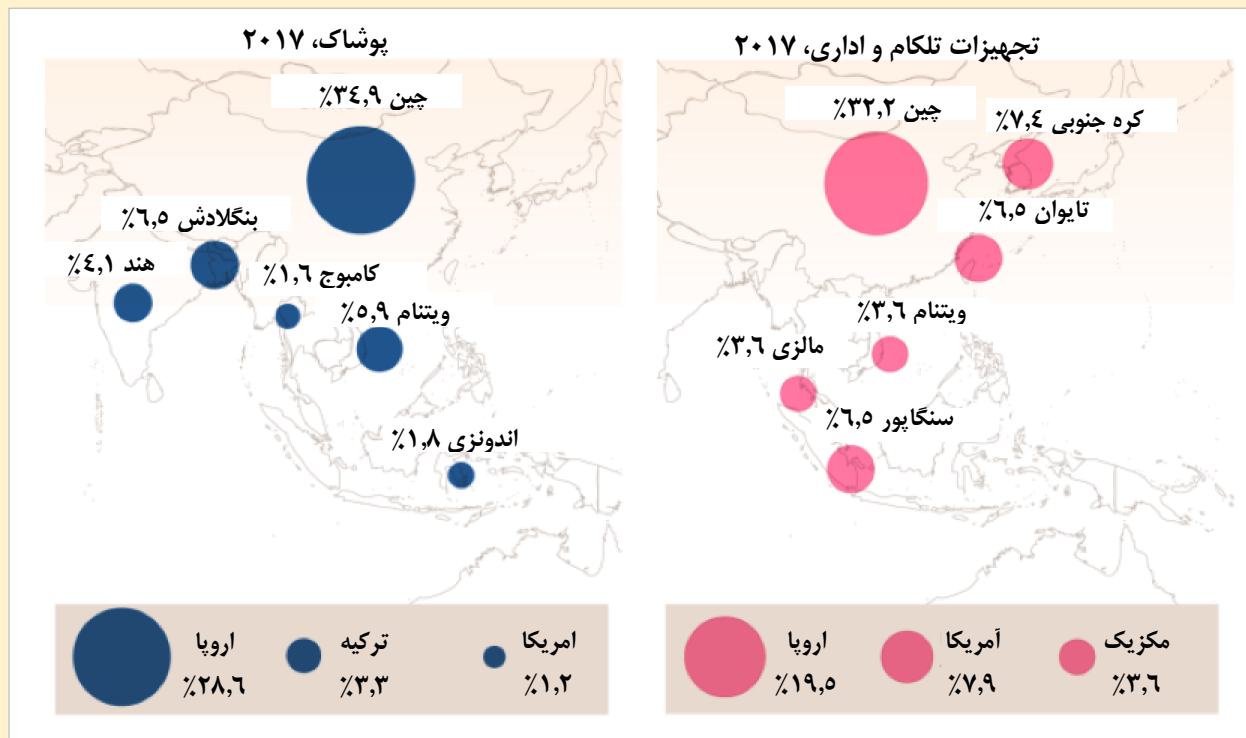
معاونت بررسی های اقتصادی

منظور رویکرد جذب سرمایه گذار بیشتر و در عین حال کاهش بوروکراسی های اداری و تسهیل سرمایه گذاری خارجی در ویتنام بوده است.

تلاش های ویتنام در بهبود موقعیت این کشور در رتبه بندی های بین المللی نیز بی اثر نبوده است. در گزارش رقابت پذیری جهانی مجمع جهانی اقتصاد، ویتنام از جایگاه ۷۷ در سال ۲۰۰۶ به جایگاه ۵۵ در سال ۲۰۱۷ ارتقاء یافته است. در عین حال، در رتبه بندی سهولت انجام کسب و کار بانک جهانی، ویتنام از رتبه ۱۰۴ در سال ۲۰۰۷ به رتبه ۶۸ در سال ۲۰۱۷ رسیده است. سال گذشته بانک جهانی اعلام کرد جایگاه ویتنام در همه زیرشاخص های مربوط به سهولت کسب و کار از «اجرای قراردادهای» تا «افزایش دسترسی به اعتبار و برق»، «پرداخت مالیات» و «تجارت فرامرزی» بهبود یافته است.

در نهایت، ویتنام سرمایه گذاری های بسیاری را در سرمایه انسانی و زیرساخت ها انجام داده است. در مواجهه با جمعیت در حال رشد سریع - امروزه جمعیت ویتنام معادل ۹۵ میلیون نفر است که نیمی از آن ها در سن زیر ۳۵ سال هستند که در مقایسه با رقم ۶۰ میلیون سال ۱۹۸۶ افزایش قابل توجهی داشته است. ویتنام سرمایه گذاری های عمومی بزرگی را در زمینه گسترش تحصیلات ابتدایی انجام داده است.

نمودار ۳- بزرگترین صادرکنندگان در زنجیره ارزش جهانی - سهم از صادرات جهان

منبع: سازمان تجارت جهانی

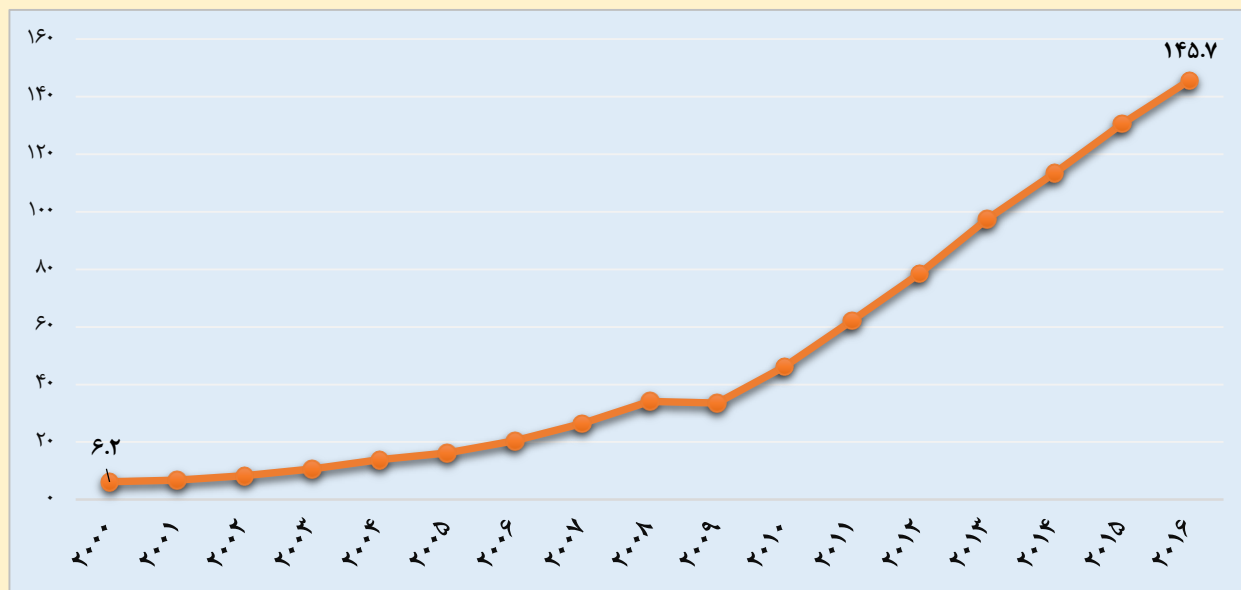
معاونت بررسی های اقتصادی

ویتنام در زیرساخت‌ها نیز سرمایه‌گذاری‌های بسیاری انجام داده و دسترسی به اینترنت ارزان در این کشور را تسهیل کرده است. اینترنت اشیاء چهارمین انقلاب صنعتی در حال خیزش در آسیای جنوب شرقی است و در این راستا آماده سازی زیرساخت‌ها برای داشتن فناوری و اطلاعات در ویتنام، امری ضروری است.

ویتنام با زیرساخت‌های لازم و سیاست‌های مناسب بازار، به مرکزی برای سرمایه‌گذاری و تولید در آسیای جنوب شرقی تبدیل شده است. شرکت‌های الکتریکی ژاپنی و کره‌ای مانند «سامسونگ»، «ال‌جی»، «المپوس» و «پایونیر» و چندی از تولیدکنندگان پوشاک اروپایی و آمریکایی، فروشگاه‌هایی را در این کشور راه‌اندازی کرده‌اند. براساس گزارش سال ۲۰۱۷ «فایننشال تایمز»، ویتنام بزرگترین صادرکننده پوشاک و دومین صادرکننده بزرگ محصولات الکترونیکی (پس از سنگاپور) در منطقه آسیای جنوب شرقی بوده است.

براساس آمارهای سازمان تجارت جهانی، صادرات محصولات صنعتی ویتنام نیز از روند رو به رشدی، به خصوص از سال ۲۰۱۰ به بعد، برخوردار بوده است. طی سال ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۷ صادرات صنعتی ویتنام، بیش از ۲۳ برابر شده است (نمودار ۴).

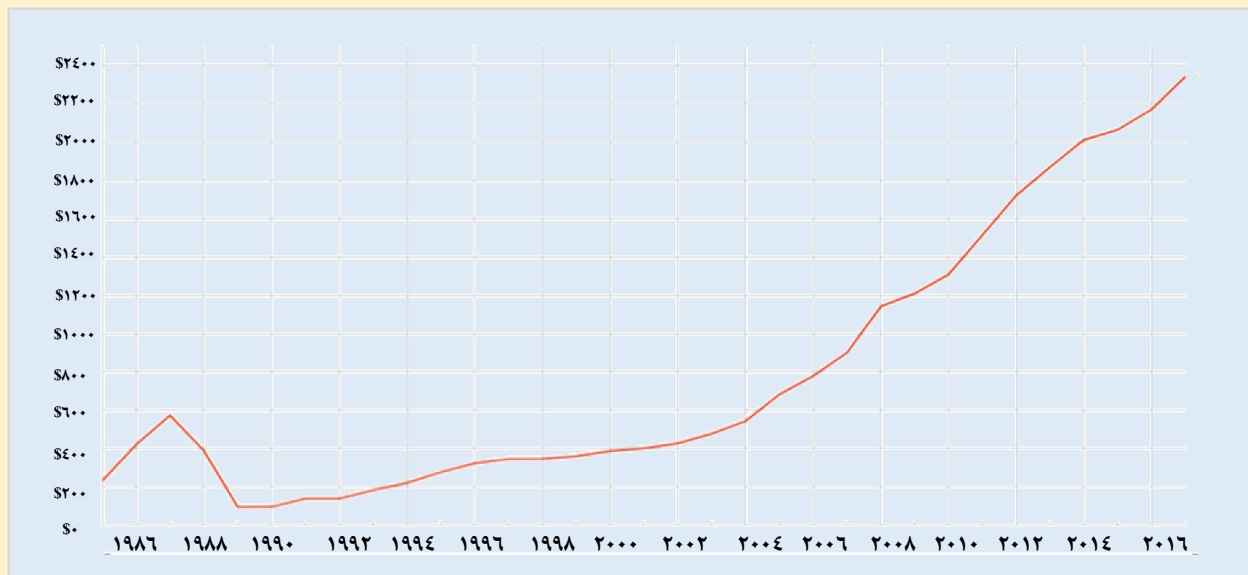
نمودار ۴- روند صادرات صنعتی ویتنام طی سال‌های ۲۰۰۰ تا ۲۰۱۶-۲۰۱۷ میلیارد دلار

منبع داده‌ها: سازمان تجارت جهانی

در سال ۲۰۱۰، رشد تولید ناخالص داخلی ویتنام ۵ درصد بود که در سال ۲۰۱۷ به رقم ۶٫۸ درصد رسید. با این رشد اقتصادی سریع ویتنام، این کشور از یکی از فقیرترین کشورهای جهان به کشور با درآمد متوسط تبدیل شد. در عین حال، سرانه تولید ناخالص داخلی این کشور در سال ۲۰۱۸ معادل ۲۳۰ دلار بود که در سال ۲۰۱۷ حدوداً ده برابر شده است (۲ هزار و ۳۴۳ دلار). بر اساس نرخ برابری قدرت خرید، سرانه تولید ناخالص داخلی ویتنام در سال ۲۰۱۷ معادل ۶۹۱۳ دلار بوده که ۳٫۳ برابر رقم سال ۲۰۰۰ است.

نمودار ۵- سرانه تولید ناخالص داخلی ویتنام از سال ۱۹۸۶ تا ۲۰۱۶ (دلار)

منبع داده‌ها: بانک جهانی

مهم‌تر از همه این موارد، رشد اقتصادی ویتنام، نسبتاً فراگیر بود. براساس شاخص توسعه فراگیر^۸، مجمع جهانی اقتصاد، ویتنام بخشی از یک گروه اقتصادی است که به طور خاص در ایجاد فرآیند رشد اقتصادی فراگیرتر و پایدارتر موفق بوده است. در رابطه با افزایش نرخ مشارکت زنان نیز ویتنام موفقیت‌هایی کسب کرده و براساس برآوردهای سازمان جهانی کار، نسبت نرخ مشارکت زنان به نرخ مشارکت مردان در این کشور در سال ۲۰۱۷ حدود ۸۸ درصد است. تعداد خانوارهای تحت سرپرستی زنان فقیر نیز کمتر از خانوارهای تحت سرپرستی مردان فقیر است، اگرچه همچنان نابرابری‌ها ادامه دارد.

آیا اتفاقی می‌تواند فرایند پیشرفت ویتنام را متوقف کند؟ همانطور که «فایننشال تایمز» نیز پیش‌تر در سال جاری گزارش کرده است، با توجه به اشتیاق بالای جهانی شدن در بسیاری از نقاط این کشور، ویتنام نیز ممکن است از این منظر آسیب‌پذیر باشد. صادرات این کشور معادل ۹۹,۲ درصد از تولید ناخالص داخلی است و همانطور که پیش‌تر نیز نشان داده شد، بیشتر موفقیت‌های ویتنام براساس آزادسازی سرمایه‌گذاری خارجی و تجارت بویژه برقراری تجارت آزاد با کشورهای پیشرفته‌ای همچون آمریکا بوده است. با این وجود به عنوان یک بازار در حال ظهور، ممکن است به دلیل تقویت ارزش دلار از مزایایی به عنوان محل سرمایه‌گذاری بهره‌مند شود.

اما در شرایط فعلی، به نظر می‌رسد با افزایش تنش‌های تجاری جهانی، ویتنام بیشتر از اینکه آسیب ببیند، متفع شده است. اگرچه ایالات متحده آمریکا از موافقتنامه «ترانس-پاسیفیک» خارج شده است، اما مخالفت آن بیشتر متوجه چین شده بوده تا ویتنام. ایالات متحده آمریکا واردات صدها میلیارد دلار کالای چینی را رد کرده که باعث شده شرکت‌های آمریکایی که محل تولیدشان در چین بوده به فکر تغییر مکان به سمت کشورهایمانند ویتنام باشند و

^۸ Inclusive Development Index

موضوع تجارت آزاد بین ویتنام و امریکا مزیت خوبی برای این شرکتها و همچنین اقتصاد ویتنام، به همراه دارد.

اما حتی اگر ویتنام با افزایش حمایت از تولید داخلی غرب ضربه ببیند، بدلیل ایجاد زیرساخت های لازم در سالهای قبل و برقراری روابط اقتصادی مناسب با برخی کشورها، همچنان می تواند سطح رشد خود را حفظ نماید. با توجه به بالاتر رفتن قدرت خرید مردم برای کالاهای مصرفی و خدمات، خرده فروشان بین المللی و داخلی نیز شاهد توسعه سریع در این کشور هستند.